

MEDLEMSRAPPORTERING FOR

Forsvarets logistikkorganisasjon, avdeling Strategiske anskaffelser (FLO SA)

For 2019

OFFENTLIG SEKTOR

”Å stille etiske- og sosiale krav i offentlige anskaffelser er nødvendig for å fremme anstendige arbeids- og miljøforhold. Det vil også styrke prinsippet om likebehandling, som er en forutsetning for velfungerende og effektive markeder.”

Til lesere av rapporten

Offentlig sektor er landets største kunde og forbruker. Med dette følger stor innkjøpsmakt og et stort ansvar. Gjennom forvaltningen av fellesskapets ressurser bør offentlige virksomheter gå foran og etterspørre varer som er tilvirket etter høye etiske og sosiale standarder for arbeids- og miljøforhold i leverandørkjeden.

Medlemmer i Etisk handel Norge har forpliktet seg til å bruke sin innflytelse til å øke oppslutningen om etisk handel. For medlemmer i offentlig sektor betyr det at innkjøpsmakten skal brukes på en måte som fremmer ansvarlig handel og rettferdig konkurranse mellom leverandører, der samfunnsansvar er en viktig komponent på linje med pris, kvalitet, leveringssikkerhet, osv. En viktig målsetting er derfor at etisk handel skal bidra til at useriøse leverandører ikke tildeles offentlige kontrakter. En annen, og like viktig målsetting, er at offentlig sektor anskaffer varer og tjenester på en måte som bidrar til at de som lager produktene får sine grunnleggende rettigheter oppfylt og at produksjonen ikke er til skade for miljøet.

Medlemmer i Etisk handel Norge er forpliktet til årlig å rapportere om fremdriften i arbeidet med etisk handel. Rapporten er offentlig tilgjengelig. Medlemmenes innmeldingstidspunkt vil påvirke hvor langt de har kommet.

Rapporteringsmalen for medlemmer i offentlig sektor ble revidert 2013, blant annet for å gi et bedre og klarere bilde av medlemmenes arbeid med etisk handel i leverandørkjeden. Andre forhold som miljøvennlige innkjøp, sosial dumping og anskaffelse av rettferdig handel-merkede varer er også viktig, men ikke en del av denne rapporten.

Heidi Furustøl
Daglig leder Etisk handel Norge

Forord fra: Torstein Lidtveit Øygarden, avdelingsdirektør FLO Strategiske anskaffelser

Forsvarets logistikkorganisasjon, avdeling Strategiske anskaffelser (FLO SA) er en del av Forsvaret og forvalter fellesskapets ressurser. Vi har som mål å gjennomføre anskaffelser effektivt og bærekraftig slik at det gir verdi for samfunnet.

Forsvarets verdigrunnlag, som er noe av det viktigste vi har, baserer seg på tre prinsipper: Respekt, ansvar og mot. Dette gjelder i alle aspekter av virksomheten, også når det kommer til samfunnsansvar. Vi skal ha respekt for, ta ansvar for og å ha mot til å bedre menneskene, miljøet og samfunnet. Vi ønsker å støtte opp under og bidra til en bærekraftig innkjøpspraksis, herunder legge til rette for at leverandørmarkedet etterlever relevante krav om etisk handel.

I 2019 har FLO SA konsentrert sitt arbeide om etisk handel i 4 av totalt 14 kategorier, mot 1 kategori i 2018. Årsaken til at FLO SA har konsentrert sitt arbeide rundt etisk handel til de aktuelle 4 kategoriene, er at risikoen for brudd på etiske krav her er vurdert høyere enn i de øvrige kategoriene, som anses å ha forholdsvis lav risiko for avvik knyttet til våre forventninger og krav om etisk handel.

FLO SA har et mål om å bli best i offentlige anskaffelser og ser frem til å jobbe videre med etiske og sosiale krav i anskaffelsene i fremtiden.

Om virksomheten:

Navn:

Forsvarets logistikkorganisasjon, avdeling Strategiske anskaffelser (FLO SA).

Antall ansatte:

150

Samlet innkjøp av varer og tjenester, inkl. investeringer, i rapporteringsåret (NOK):

15 000 000 000

Anskaffelser og leverandører som omfattes av årsrapporten:

Antall anskaffelser som omfattes av rapporten:

150

Hvilke varer som omfattes:

Fordi at vi å sette fokus på fremtidig potensiale i de 4 kategoriene, velger vi i delen "Anskaffelser og leverandører som omfattes av rapporten" å rapportere samtlige rammeavtaler som disse kategoriene har oppfølgingsansvaret for. Varer som omfattes er kategorisert som personlig bekledning og utrustning (PBU), forbruksmateriell, proviant og sanitet. Det er alt fra matvarer, bekledning, medisiner, medisinsk utstyr, møbler og andre typer forbruksvarer.

Antall leverandører:

100

Totalverdi (cirka) på anskaffelsene som omfattes av rapporten (NOK):

9 500 000 000

Kontaktinformasjon for rapporten:

Navn: Knut Hjelmervik og Morten Liberg

Stilling: Kategoriansvarlige i PBU og forbruksmateriell

Epost: khjelmervik@mil.no og moliberg@mil.no

Telefon: 63 80 83 86 og 957 42 433

Innmeldingsår i Etisk handel Norge:

2018

“Vi forvalter skattebetalernes penger. Det må gjøres på en forsvarlig måte.”

Foto: Flickr, ILO Better Work Programme

Prioriterte mål / aktiviteter i rapporteringsåret

Mål / aktiviteter for rapporteringsåret	Status / fremdrift
Tre nye kategorier skal gjennomgå opplæring i 2019.	Opplæring er gjennomført for PBU, i tillegg til tre nye kategorier i 2019. Disse er «Forbruksmateriell», «Proviant» og «Sanitet- og basemateriell». Sommert har hatt ca. 60 ansatte i FLO SA deltatt på diverse kurs knyttet til etisk handel i 2019.
Jobbe målrettet for at organisasjonen skal fortsette, samt fremme og bevisstgjøring av ansvarlig og etisk internasjonal handel.	Gjennom opplæringen, tilegner organisasjonen seg kunnskap om etisk handel slik at organisasjonen er mer rustet for inkorporere og forvalte etiske krav i anskaffelsesprosessene og i kontraktsoppfølgingen. FLO SA har også oppdatert og tilpasset kontraktsmalene under sitt arbeid med etisk handel.
For kateogriteam PBU (år 2): 1. Etisk handel vurderes eksplisitt i alle anskaffelsestrategier (obligatorisk). 2. Etisk handel tas med i alle markedsundersøkelser/ RFI'er. 3. Etisk handel som kvalifikasjonskrav på 25% av anbudene i 2019. 4. Alle nye rammeavtaler skal ha regime for utvikling av etikk i løpet av avtaleperioden. 5. Leverandøren gjør risikoanalyse ved bruk av IEH mal innen 3 mnd. fra signeringstidspunktet.	1. Gjennomført. 2. Gjennomført. 3. Ikke gjennomført. Foreløpig anses det som at leverandørmarkedet innenfor PBU ikke er tilstrekkelig modent til å forholde seg strenge kvalifikasjonskrav om etisk handel. Det arbeides imidlertid på andre måter innenfor PBU hva gjelder å fremme etisk handel. Bla. med å få oversikt over hvor leverandørene produserer sine varer og at leverandørene må dokumentere dette overfor FLO SA. 4. Gjennomført. 5. Risikoanalyse skal som hovedregel gjennomføres før kontraktsinngåelse. FLO SA kan også kreve gjennomføring av risikoanalyse innen 3 måneder etter kontraktsinngåelse. Dette er gjennomført i en del anskaffelser i 2019.
Anskaffelsestrategien skal få et obligatorisk punkt om risikoen for brudd på arbeidstaker- og menneskerettighetsbrudd på alle FLO SAs anbud.	Per i dag har i anskaffelsesstrategiens et punkt 8 som dreier seg om særskilt risiko ved anskaffelsen. Her må FLO SA som oppdragsgiver bl.a. vurdere hvorvidt leverandøren har tilhørighet i, eller benytter bankforbindelser hjemmehørende i «skatteparadis», risiko for brudd på menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, miljø, om leverandørene tidligere er rettskraftig domfelt eller har vedtatt forelegg for straffbare forhold, som eksempelvis korrupsjon eller hvitvasking.

Prioriterte mål / aktiviteter for kommende rapporteringsår

Mål / aktiviteter

Etisk handel modul 4, erfaringsutveksling skal gjennomføres for de prioriterte kategoriene.

Kategori PBU skal gjennomføre anskaffelse av idrettsbekledning hvor tildelingskriteriet miljø er vektet 30 %.

Kategori PBU skal gjennomføre anskaffelse av ull hvor tildelingskriteriet miljø er vektet 20 %.

Kategori forbruksmateriell skal hensynta samfunnsansvaret i alle anskaffelser. Dette innebærer at eventuelle geografiske risikoområder skal identifiseres allerede i oppstarten og planleggingen av den aktuelle anskaffelse, dokumenteres i anskaffelsesstrategien, samt følges opp overfor leverandøren under kontraktens gjennomføring.

Fortsette å kommunisere internt og eksternt om arbeid med etisk handel.

1. FORANKRING

Forankring, organisering og kompetanse

1. FORANKRING, ORGANISERING OG KOMPETANSE

1.1 Hvordan arbeid med etisk handel er forankret og organisert i virksomheten

Om arbeidet med etisk handel er forankret i strategiske prosesser / dokumenter.

FLO SA's strategi for 2020-2023 inneholder et punkt om «Samfunnsansvar» og at organisasjonen skal «bruke Etisk handel Norge som ressurscenter».

Om det er utarbeidet en konkret plan eller tilsvarende for mål / aktiviteter som gjelder rapporteringsåret.

Som nevnt, planlegger FLO SA å gjennomføre kurset «Etisk handel modul 4».
Se også svar på spørsmål om «Prioriterte mål/aktiviteter neste år».

Om det rapporteres på fremdriften i arbeidet med etisk handel til administrativ / politisk ledelse i virksomheten.

Rapporten til Etisk handel Norge for 2010 er forankret hos ledelsen. Videre har FLO SA har i 2019 etablert en mål- og resultatindikator (MRI) som gjelder etterlevelse av miljøkrav. Denne er under testing og utvikling internt i organisasjonen og vil videreutvikles i 2020. De enkelte kategoriene i FLO SA rapporterer også om etterlevelse av krav knyttet til miljø til ledelse i FLO og Forsvaret for øvrig i en årlig rapport.

Om en person i virksomheten har ansvar for arbeidet med etisk handel.

Seniorrådgiver Øystein Kvalheim i FLO SA, Merkantil og juridisk seksjon. Vedkommende har hovedansvar for rapportering og styring.

Om andre personer i virksomheten er involvert i arbeidet med etisk handel.

I tillegg til ovennevnte, støtter seksjon Analyse og utvikling med rapportering og kompetanseutvikling. Videre har de utvalgte kategoriene også ansvar for å følge opp sine mål og aktiviteter, samt tilegne seg kunnskap og benytte diverse ressurser utarbeidet av Etisk handel Norge.

Avslutningsvis må det huskes at Sjef SA har tydelig forankret sine forventninger internt i organisasjonen. Dette er belyst i punkt 3.1.

1.2 Kompetanseutvikling og opplæring

Om deltakelse på kurs og/eller andre kompetansehevede tiltak i rapporteringsåret for å øke kunnskapen om etisk handel hos ansatte.

3 moduler innen etisk handel har blitt gjennomført, hvorav følgende kategorier hadde prioritet: PBU, proviant, sanitet og forbruksmateriell:

- Modul 1 - Planleggingsfasen
- Modul 2 - Konkurransen gjennomføring
- Modul 3 - Kontraktoppfølging

Antall deltakere:

Modul 1: 46

Modul 2: 9
Modul 3: 10

FLO SA har også hatt besøk av oberst Harold Jacobs fra det Nederlandske Forsvaret på Kjeller som holdt foredrag om «Hvordan få god miljøprestasjon i anskaffelser?»

Om virksomheten har identifisert behov for opplæring og/eller andre kompetansehevende tiltak knyttet til etisk handel.

FLO SA har planlagt å gjennomføre Etisk handel modul 4, erfaringsutveksling for de prioriterte kategoriene i mars 2020. Videre er kategoriene svært fornøyde med Etisk handel og enkelte har brukt de praktiske eksemplene i sitt arbeid. Noe de kunne ønske deg i fremtiden er via et nettverk å se på å revidere kontrakter.

2. IMPLEMENTERING

Implementering av etisk handel i anskaffelsesprosessen

Foto: Kirkens Nødhjelp

2. IMPLEMENTERING AV ETISK HANDEL I ANSKAFFELSESPROSESSEN

2.1 Risikokartlegging

Beskriv metode og/eller kilder for risikokartlegging virksomheten bruker, før eller etter inngåelse av kontrakt, for å identifisere risiko for mulige brudd på arbeidstakerrettigheter og miljøforhold i leverandørkjeden.

Før kontraktsinngåelse gjennomføres inngående samtaler med leverandørene for å avdekke:

1. Kjøper leverandøren produkter eller deler fra leverandører i risikoområder?
2. Hvis ja, må leverandøren redegjøre for hvor godt de kjenner leverandøren og deres verdikjede.

Etter kontraktsinngåelse ettergår vi (hvis det foreligger risiko) leverandørens innsats og evne til å identifisere risiko og brudd hos sine leverandører (og/eller underleverandører).

FLO SA benytter også DIFIs liste over risikobedrifter.

2.2 Etske/sosiale krav i anskaffelsesprosessen

Oppgi i hvilke anskaffelser etiske- og sosiale krav er anvendt i rapporteringsåret, inklusive anskaffelser tidligere år dersom disse er gjenstand for oppfølging; type avtale; antall leverandører som leverer på avtalene; krav i hvilke faser i anskaffelsesprosessen. Virksomheter som legger etiske- og sosiale krav til grunn i alle anskaffelser lister opp minst fem anskaffelser der kravene anses som relevante.

I hvilke anskaffelser	Type avtale	Antall leverandører på avtalen	Anvendt etiske/sosiale krav i anskaffelsesprosessen		
			Som kvalifikasjonskrav	Ved tildeling av kontrakt	Som kontraktsvilkår
PBU	Rammeavtale	50	Ja	Nei	Ja
Møbler	Rammeavtale	1	Nei	Ja	Nei
Forbruksmateriell	Rammeavtale	1	Nei	Ja	Nei

Oppgi hvilken mal for etiske- og sosiale kontraktsvilkår og mal for kvalifikasjonskrav som er brukt i anskaffelsene listet opp i tabellen (Etisk handel Norge, Difi, egen mal, annen mal.)

FLO SA benytter egne maler.

Blant disse har vi vedlegg G i kontraktsmalen og anskaffelsesstrategien.

På møbler ble det benyttet et eget tildelingskriterie knyttet til miljø som er utviklet i samarbeid med «Miljømerket Norge». Denne gikk ut på «Andel tredjeparts miljømerkede produkter tilbudt i konkurransen». Miljø ble vektet

---

25 % og ble det utslagsgivende tildelingskriteriet i konkurransen.

2.3 Oppfølging av etiske- og sosiale krav i kontraktsfasen

Hvilke enkeltprodukter/varer har vært gjenstand for kontraktsoppfølging i rapporteringsåret (kan også innbefatte enkeltprodukter/varer på avtaler inngått tidligere år)?

PBU har undersøkt leverandører med produkter ifra opprinnelsesland spesielt i Asia. Her er det avdekket risiko. Latexhansker i anskaffelsen for forbruksmateriell.
Personal protection-bekledning til bruk på kjøkken.

Beskriv oppfølgingstiltak og -aktiviteter virksomheten har gjennomført overfor leverandører i rapporteringsåret for å påse etterlevelse av de etiske- og sosiale kravene i kontraktsfasen:

De relevante anskaffelsene som er gjenstand for oppfølging ble laget i 2019. Oppfølgingen vil derfor finne sted i 2020 og senere.

Hvor mange leverandører har vært gjenstand for kontraktsoppfølging knyttet til etiske- og sosiale krav i rapporteringsåret (gjelder avtaler inngått i rapporteringsåret og avtaler inngått tidligere år)?

I 2018 var dette et begrenset antall, da vi startet med en kategori. Anskaffelsene vi gjorde i 2019 er som nevnt i en startfasen med dette arbeidet.

Er det i rapporteringsåret identifisert avvik fra de etiske- og sosiale kontraktskravene hos aktører i leverandørkjeden?

Nei

Hvis ja : Angi type avvik, hvor i leverandørkjeden avvikene er identifisert, tiltak iverksatt for å rette avvikene, samt status.

Type avvik (barnarbeid, HMS, lønn, arbeidstid, etc)	Hvor i leverandørkjeden	Tiltak iverksatt for å rette avvik	Status

---

Beskriv erfaringer i arbeidet med anvendelse av etiske- og sosiale krav i anskaffelsesprosessen.

Kunnskap er nøkkelen. Når det kom til møbelavtalen var viktige erfaringer fra prosessen at det er avgjørende med gode markedsundersøkelser i forkant og, i så stor grad som mulig, å ha standardiserte sertifiseringer og kriterier. Særlig evalueringstøtten fra Miljømerket Norge var viktig for å få en så riktig evaluering som mulig. Grundigere undersøkelser i forkant kunne avhjulpet det noe, men det er vanskelig å matche kunnskapen og erfaringen spesialistene sitter på.

Kategori PBU har opplevd en positiv effekt av endret økt ledetidsstandard. Økt ledetid fører til mer fleksibilitet og bedre prognoser. Dette fører videre til mer forutsigbarhet for leverandøren og færre krav mot underleverandører. Resultatet av dette blir færre brudd på etiske og sosiale forhold.

3. PÅDRIVERROLLE

Pådriverrolle, dialog og kommunikasjon

Foto: Shutterstock

3. PÅDRIVERROLLE, DIALOG OG KOMMUNIKASJON

3.1 Øke oppslutning internt og eksternt

Har virksomheten gjennomført tiltak/aktiviteter internt og eksternt i rapporteringsåret for å øke bevisstheten, kunnskapen og oppslutningen om etisk handel.

Ja

Hvis ja, beskriv tiltak/aktiviteter

Type tiltak	Formål	Målgruppe
Logistikkonferanse i regi av Norsk Militært Logistikkforum (NMLF) og FLO SA. NMLSs logistikk-konferanse er en arena for dialog mellom Forsvaret og leverandørmarkedet med fokus på driftsunderstøttelse. Konferansen bidrar også til en gjensidig informasjonsutveksling mellom Forsvaret og leverandørmarkedet også hva gjelder etisk handel.	Forsvaret søker å legge til rette for at bedrifter skal komme i posisjon til å bli leverandører eller underleverandører. NMLF og FLO SA ønsker å bidra til slik tilrettelegging.	Målgruppene er nøkkelpersoner i FLO SA og leverandører som vi ønsker å kytte kontakt med. Dette gjelder særskilt i situasjoner hvor vi skal etablere store kontrakter.
DIFI-konferansen. På konferansen redegjorde FLO SA i sin presentasjon om hvordan vi arbeider, herunder FLOs arbeid med å ivareta etisk handel og grunnleggende menneskerettigheter, samt Forsvarets øvrige samfunnsansvar i anskaffelsesprosesser og kontrakter.	Konferansens formål er å dele kunnskap og erfaringer blant alle store aktører i offentlig sektor.	Alle store aktører i offentlig sektor.
Gjennomføring av kurs vedrørende etisk handel internt (modul 1, 2 og 3 i regi av Etisk handel Norge).	Øke bevisstheten, kunnskapen og oppslutningen.	De prioriterte kategoriene har deltatt, samt representanter fra Merkantil og juridisk seksjon.
Etablering av 2 kurs vedrørende miljø.	Øke kunnskap internt om hvordan FLO SA arbeider med miljø i anskaffelser.	Avtaleforvaltere, merkantile saksbehandlere, kategoriansvarlige og jurister.
FLO har inntatt strengere regulering av etisk handel i konkurransegrunnlag og i våre kontrakter.	Formålet er å ansvarliggjøre leverandørene som leverer produkter fra risikoområder til Forsvaret.	Kategoriene i FLO SA, med spesielt fokus på våre merkantile saksbehandlere og avtaleforvaltere, samt alle tilbydere til våre kontrakter/rammeavtaler.

3.2 Kommunikasjon

Hvordan virksomheten kommuniserer internt om sitt arbeid med etisk handel.

Rapporten forankres i ledermøtet i forkant av rapportering, samt at dette blir informert om i et nyhetsbrev som sendes ut til hele FLO SA.

Kategorier med risiko for brudd på etiske- og sosiale krav har fortløpende dialog og oppdateringer med hverandre mht. hvordan FLO SA håndterer dette. Dette gjelder spesielt PBU og forbruksmateriell.

I tillegg har Sjef FLO SA understreket sine forventninger til å prioritere arbeidet rundt vårt samfunnsansvar på samtlige halvårlige seksjonssamlinger.

Hvordan virksomheten kommuniserer eksternt om sitt arbeid med etisk handel.

Vi har i punkt 3.1 redegjort for hvordan FLO SA arbeider å ivareta samfunnsansvaret i anskaffelsesprosessene, herunder hvordan FLO SA kommuniserer arbeidet rundt etisk handel eksternt til leverandørmarkedet.

Målsettingen er å bevisstgjøre så vel potensielle som eksisterende leverandører om hvilke forventninger og krav til ivaretagelse av etisk handel som FLO SA stiller i sine kontrakter.

Flere av kategoriene, herunder kategori forbruksmateriell, har i løpende møter med DIFI utvekslet erfaringer om hvordan samfunnsansvaret kan best ivaretas i kontrakter og rammeavtaler.

I kontrakter hvor det er stilt etiske krav, drøftes risiko for brudd på etiske krav i samtlige evalueringsmøter med leverandørene.

Kontakt:

Forsvarets logistikkorganisasjon, avdeling Strategiske anskaffelser

Knut Hjelmervik og Morten Liberg

khjelmervik@mil.no og moliberg@mil.no

63 80 83 86 og 957 42 433